DOI: 10.59809/Comitatus.2026.36-258.187

GUTAI ISTVÁN

Nem vagyunk a lavór alján[1] ifj. Figler János (1977) Részlet egy készülő falurajzból[2]

We are still not at Rock Bottom

•

SZERZŐ:

Gutai István, nyugalmazott könyvtárigazgató, szociográfus,
gutaiistvan50@gmail.com

AUTHOR:

István Gutai, Retired Library Director, Sociographer,
gutaiistvan50@gmail.com

Édesapámat segédlelkész korában megrágalmazták, amitől akkora haragra gerjedt, hogy el akarta hagyni a lelkipásztori hivatást és segédápoló lett a szekszárdi kórház pszichátriai osztályán. Édesanyám ott volt szakápoló. Megismerkedtek és összeházasodtak. Két gyerekük született: én és Hédi, a húgom. Szekszárd egyik lakótelepén laktunk, majd édesapám visszatért a lelkészi pályára és a szedresi gyülekezet lelkipásztora lett.

Szüleink (a mi részvételünkkel) macskagyökér, retek, dinnye... termesztésével egészítették ki jövedelmüket. Házasságuk azonban nem bizonyult tartósnak, de gyerekeik érdekében mindig együttműködtek. (Édesanyám az utolsó percekig látogatta édesapámat a kórházban.)

A válás után édesanyámmal visszaköltöztünk Szekszárdra, majd második férjével Gyönkre. Az egészségügyi szakközépiskolát Szekszárdon végeztem, pályámat 1995-ben a gyönki idősek otthonában kezdtem. Hédi Szegeden a jogi egyetemen diplomázott és Budapesten helyezkedett el, majd élettársával hazaköltözött elhunyt dédszüleink házába. Miután nagyszüleim is meghaltak, az ő házukban édesapám egyedül maradt és hívott: „Fiam, itt a nagy ház, a gyümölcsös,

a termőföld; és a húgod már itthon van, miért nem jössz te is haza?" Hazajöttem, rendbe tettem a ház fölső szintjét és 2006-tól négy évig vezető ápolóként a szakmámban dolgoztam a helyi szociális otthonban.

Harminckét éves koromban választottak meg először polgármesternek. Akkor már lehetett érzékelni a település egy részének bizonyos elégedetlenségét a falu akkori vezetésével kapcsolatban. Édesapám is unszolt, hogy próbáljam megmérettetni magam. Amikor híre ment a faluban, hogy indulok a választáson, egyre többen biztattak. Úgy láttam, alkalmasnak tartanának, belém helyezik bizalmukat. Én pedig úgy éreztem, hogy legalább megpróbálom. Hárman indultunk a polgármesterségért. Egy nyugodt kampány után huszonhat szavazattal nyertem. Ferde szemmel nézett rám a jegyző és a hivatal dolgozóinak nagy része. Nem énrám számítottak.

Az első év rengeteg tanulással telt. Volt bennem olyan igény, hogy szeretném a lehető legjobban csinálni. Jogszabályokat tanulmányoztam, szervezeti működési szabályzatot; igyekeztem beleilleszkedni a rendszerbe.

2010-2012-ben még valóban úgy lehetett érezni, hogy a lavór alján van Sárpilis. Benne voltunk az ország leghátrányosabb településeinek jegyzékében:[3] magas volt a munkanélküliség, az elöregedés, sok volt az üresen álló ház.[4]

A munkaügyi központ 28 500 forint foglalkoztatást segítő támogatást folyósított százegyvenkét sárpilisi embernek, akinek se munkahelye, se munkanélküli segélye nem volt. Akkor (az öregek otthonával együtt) hétszázharminc volt a lakosság száma. Ugyanezen támogatásban részesülők száma tavaly már csak tizennégy volt.

A munkanélküliség is minimális. A sárpilisiek jellemzően Szekszárdra járnak dolgozni. Hosszú távon mindenki megtalálja a képzettségének megfelelő munkát. Sokan, a kevésbé kvalifikáltak a különböző összeszerelő üzemekben. Van, aki a nyomdában dolgozik, vannak pedagógusok is, a paksi atomerőműbe is járnak néhányan. A falunak alapvetően jó a közlekedése: Szekszárd és Bátaszék tízegynéhány kilométerre van, autóval pár perc alatt elérhető. Szekszárdról húszpercenként jön, majd megy a busz; az első négy óra húszkor, az utolsó hajnali fél négykor.

Helyben is van munkahely. A falu határában a régi sertéstelepet magántulajdonba vette egy holland vállalkozó. Ott is dolgoznak heten-nyolcan Pilisről. Van a szárító, a közfoglalkoztatottak jellemzően a település gondozásában vesznek részt. Az önkormányzatnak is vannak alkalmazottai és van még óvodánk is. Tíz-tizenöt mesterember (festő, vízvezetékszerelő, esztergályos, szerelő, szerszámkészítő...) él Pilisen. Úgyhogy nincs már a lavór alján Sárpilis.

A 2010-es évek második felében elkezdtek a környékbeli városokból idetelepülni, jellemzően kvalifikált, fiatal, gyermekes családok vásárolták meg az üresen álló családi házakat. Ennek volt egy kis árfelhajtó hatása is. Lehet mondani, hogy lett egy kis kertvárosi funkciója a településnek. Az ingatlanárak itt alacsonyabbak, mint a városban, de az alapinfrastruktúra itt is rendelkezésre áll: vezetékes víz, gáz, szennyvízelvezetés, járdák, szélessávú internet... mind megvan.

Nem látom realitását annak, hogy itt újra iskola legyen. Országosan is kevesebb a gyerek, az óvoda után bármelyik szomszédos település iskolájába beírathatja gyerekét a pilisi szülő. Szabad iskolaválasztás van. Kislányom, Adrienn Őcsényben másodikos. A közlekedés fejlettsége megkönnyíti az utazást, az érintettek is elfogadták ezt a helyzetet.

Az önkormányzat talált új funkciókat az iskola épületének: ott van az óvoda, a gyermek- és felnőtt orvosi rendelő, a civil szervezetek használják az emeleti helyiségeket.

A Gerlicemadár Hagyományőrző Néptánc Egyesület a legnagyobb létszámú, amely egyre nő. Vidékről is járnak ide táncolni. Kolbert Margit kiváló szakemberként vezeti az egyesületet. Sok helyre hívják őket bel- és külföldi szereplésekre.

Másik a Sárpilisi Polgárőr Egyesület. Húsz körüli taglétszámmal dolgozik. A polgárőrök rendszeresen járőröznek a faluban, rendezvényeket, kerékpárversenyt biztosítanak, halottak napján a temető rendjére ügyelnek. Nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy Sárpilisen jó a közbiztonság. Egy beköltöző család a házvásárlás előtt a police.hu oldalon választotta ki településünket a legbiztonságosabbnak tartottak közül. Az elmúlt öt évben az első három biztonságos település között vagyunk Tolna megye 109 települése között.

Tavaly két bűncselekmény történt a faluban, azok se voltak súlyosak. Térfigyelő kamera kilenc kritikus pontnál van, úgyhogy még biciklit se érdemes lopni.

Harmadik a Sárköz Természetjáró Egyesület, tizenöt-tizenhat fővel. Részt vesznek a település szépítésében, még a szemétszedésben is.

Sajnos, pár egyesületünk megszűnt, a horgászoké és a nyugdíjasoké is. Úgy látszik, nincsenek vezetésükre alkalmas emberek.

Szívesen adnánk helyiséget és anyagi támogatást is, ha alakulna ifjúsági klub. Focizgatnak a gyerekek a pályán, hetente kétszer van asszonytorna a tornateremben, de versenyszerű sportolás most nincs Sárpilisen.

Helyi önálló intézmény az önkormányzat. A legnagyobb az idősek otthona volt, negyven évig működött (az elnéptelenedő iskola épületeiben). Különböző állami intézkedések miatt nem sikerült megtartani. Az állam bezárta, a lakókat Palánkra költöztette. Hetvenöt fővel azonnal csökkent a lakosságszám, de nem csak az volt veszteség. A kijáró idősek használták a postát, a boltot, a kocsmát. Huszonöt helyi munkahely is megszűnt, ami nagyon érzékenyen érintette a települést.

Az épület a Nemzeti Vagyonkezelő tulajdonába került, és az teljesen magára hagyta. Fájó, hogy egyre romlott az állapota. Tavaly megkaptuk az államtól az épületet saját tulajdonba, felmértük helyzetét és kiderült, még nincsenek visszafordíthatatlan károk benne. Megpróbáljuk magánbefektetőnek eladni és szeretnénk, ha újra idősek otthona lenne. Lehetne hospice is, az is felmerült.

A kocsma is megszűnt. A társadalomban lezajló változások, a személyes találkozások csökkenése itt is érezteti hatását. Nem lehetett gazdaságosan működtetni. A postánál is érezhető ez a változás: nincs levél, távirat, újság... Már csak postapontként működik, a postásnak még két másik postapontot kell vezetnie, hogy megélhessen belőlük.

2020 és 2024 között a pályázatok nagyban segítették az önkormányzatot. Nagyon sikeres időszak volt, amikor a Magyar Falu Program megindult. Olyan forrásokhoz jutottunk, amilyenekről az előző években álmodni se mertünk. Utcák aszfaltburkolatai újultak meg, a temetőkerítés újjáépült, a községháza belső felújítása megtörtént, korszerűsítettük az iskolaépület fűtésrendszerét, hőszigetelését, kommunális eszközöket szereztünk be... A csapadékvíz elvezetésére is sikeresen pályáztunk, 160 kapubejáró épült.

2024 óta csökkent a pályázati kalapba jutó pénz, kevesebb a pályázat is, nehezebb nyerni. Most nyertünk ugyan 121 millió forintot mezőgazdasági elkerülő út építésére. A sertéstelep és a szárító felé kerülné el a falut a tervezett útszakasz. A kamionok azon fognak

közlekedni a szűk utcák helyett. Nyertünk egy elektromos autót, amit a falu üzemeltetésében fogunk használni. A tizennégy, tizenöt igénylőnek Őcsényből hozzák az ebédet, amit házhoz viszünk. A házigondozó minden nap meglátogat tizenhat rászorulót.

A könyvtár kötelező feladat, jól működik, Szabó Mónika rendezvényeket is szervez, a megyei könyvtárral jó a kapcsolata, évente egy-két rendezvényt ingyen kap tőlük. A tájházat is ő vezeti. Az én polgármesterségem alatt tudtuk régi formájába visszaállítani. Ezer fölött van a saját tulajdonunkban levő kiállítási tárgyak száma. Nagy részük helybeliek adományaiból származik. Vásároltunk is. A Mózes néniről, Zsíkó Erzsébetről festett képet megvettük a családtól, mert úgy gondoltuk, a tájházban van a helye. Megvásároltuk Oláh Márta teljes hagyatékát.[5] Az ország sok részéből jönnek tanulmányozni a gyöngyfűzéssel foglalkozó kézművesek, olyan jelentős a gyűjtemény.

Nekünk nincs Balatonunk, a pilisi hegyen se lehet síelni, de a sárközi népművészet iránti kíváncsiság miatt a tájház elég látogatott. Iskolai osztályok, nyugdíjas klubok jönnek leginkább.

Az erdélyi Kilyénnel kialakított testvértelepülési kapcsolatot úgy örököltem. Egy Székelyföldről áttelepült pedagógus házaspár a mi iskolánkban talált munkát, nekik köszönhetjük, ők szorgalmazták leginkább. Azóta is jól működik.

Az egyházközség már missziós terület, de legalább még nem fília. Én magam is presbiter vagyok. Nagyapám is presbiter volt és gondnok; édesapám pedig tíz évig szolgálta szülőfaluja református gyülekezetét. Kevesen vagyunk, de vasárnaponként megtartjuk az istentiszteletet. Harminc egynéhányan fizetünk egyházfenntartói járulékot, ennek ellenére nem szorulunk semmilyen anyagi támogatásra. Az államtól évi 1 600 000 forintot kapunk az egykor elvett református iskoláért. Minden évben van egymillió forint tartalékunk a kiadások mellett. Szeretnénk megszólítani a templomba nem járó embereket, majálist szervezünk a parókia udvarán grillezéssel egybekötve. Templomfelújításra eddig sikertelenül pályáztunk. Az előző években pályázati pénzből rendbe tettük a tetőt, a torony ablakait. A harangokat saját erőből javíttattuk meg. Szükség lenne külső szigetelésre, festésre; folytatjuk a pályázást.

Helyi nyilvánosság most nincs. A rendszerváltozás után két helyi újság is megjelent: a Sárrázó és a Hírmondó. A helyi televízió sikeresen működött, de most anyagi okokból szünetel. Nagyon hiányzik a falunak. Újra fogjuk indítani.

UTÓSZÓ

Az én személyes várakozásaim és a hozzám eljutott információk alapján a falu közvéleménye egyértelműen a kormánypártok győzelmét valószínűsítette. Az utóbbi időszak jóléti intézkedései sok sárpilisi családot érintettek. (A 13., 14. havi nyugdíj, a CSOK, a falusi CSOK, az otthonfelújítási támogatás, a két-három gyerekes anyák adómentessége...)

A bizonytalan külgazdasági környezet, a világban zajló háborúk, az energiaválság azt a gondolatot ébresztette bennem, hogy a magyar ember a járt utat a járatlanért el nem hagyja, főleg bizonytalan és kritikus időben.

A Fidesz és a TISZA Párt nagyjából hasonló módszerekkel és kapacitással jelent meg kampányában a faluban: 5-6 szórólap, 15-20 plakát, egy alkalommal aláírásgyűjtő

stand. Ugyanakkor érzékelhető volt, hogy mind a két párt legsúlyosabban a közösségi médiumokban építi föl kampányát. A DK, a Mi Hazánk, a Kétfarkú Kutya Párt 2-3 plakát kihelyezésével igyekezett szavazatokat gyűjteni. Más párt semmilyen formában nem jelent meg a településen.

Sárpilisen a 452 választásra jogosult állampolgárból 320 adta le szavazatát, ami 71,1%-os részvételi arányt jelent.

Horváth István, a Fidesz-KDNP jelöltje 160 szavazatot kapott, Sárosi József (Tisza) 118-at, Bakó Norbertre (Mi Hazánk) tizennégyen voksoltak. A Fidesz–KDNP listáját százhatvanegyen, a TISZÁ-ét százhuszonketten, a Mi Hazánkét tizennyolcan választották a mi falunkban. A DK és a Kétfarkú Kutya Párt néhány szavazatot kapott.

Az országos és a választókerületi eredményt a település nagy része megdöbbenve és értetlenül fogadta; többen csalást vagy tervezett, szándékos hatalomátadást gyanítottak.

Az önkormányzati rendszer átalakítása időről időre fölmerülő kérdés. Úgy gondolom, hogy a TISZÁ-nak jelenleg kellő felhatalmazása van ahhoz, hogy rendszerszintű átalakításokat végezzen el. A kampányban elhangzott részükről, hogy még az idén időközi önkormányzati választásokat is tartanának. Ezt el tudom képzelni, hiszen jelenleg nagyrészt Fidesz vezetésűek a városok, községek.

Az országgyűlési választáson aratott nagyarányú győzelmet és annak politikai lendületét esetleg ki lehet használni egy önkormányzati választáson, amikor a településeken is politikai fordulat következhet be, vagyis: a TISZA Párt az önkormányzatok szintjén is jó pozícióba kerülhetne. Félelmem ezzel kapcsolatban: az esetleges átalakítások vesztesei a kistelepülések önkormányzatai lesznek. Vagy forráselvonás következik be a nagyobb települések javára, vagy bizonyos lakosságszám alatt az önkormányzatokat megszüntetnék, azáltal ott a helyi autonómia és érdekképviselet nem érvényesülne.

Eddigi információink szerint az alábbi módosítások vélelmezhetőek: a közfoglalkoztatás, a nemzetiségi önkormányzatok megszűntetése vagy átalakítása, a területi közigazgatás (kormányhivatal, járási hivatal, kormányablak) újra gondolása, a nemzeti dohányboltok megszüntetése, a közoktatás átszervezése, az egészségügyi ellátórendszerek átalakítása.

Hogy mit látnék szívesen és mihez nem nyúlnék? A legfontosabb kérdések (kétségek) számomra, hogy a tervezett átalakítások következtében a majdani új rendszer jobban szolgálja-e a településünkön élők érdekeit. Bármilyen átalakítást üdvözlök, ha az pozitív irányú elmozdulást eredményez az eddigiekhez képest. Ha a sárpilisi emberek vesztesei lesznek a tervezett átalakításoknak, akkor persze én is csalódott leszek.

JEGYZETEK

1 A nyilatkozó polgármester édesapja Figler János (1949–2026) református lelkész, Tolna megye 2. számú választókerületének országgyűlési képviselője (1990–1994, Magyar Demokrata Fórum), az emberjogi, kisebbségi és vallásügyi állandó bizottság tagja. 1998-tól szülőfalujában folytatta és 2008-ban ott fejezte be lelkipásztori szolgálatát. A lavór alján című visszaemlékezését A mi falunk, Sárpilis című falurajzomban közöltem. In: Gyönyörű a szibériai erdő, Vallomások, szociográfiák, Pro Pannonia Kiadó Pécs, 246.

2 A visszaemlékezés alapjául szolgáló interjú 2026. március 12-én készült Sárpilisen.

3 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről.

4 Féja Géza a hatvanas évek elején Sárpilist a Sárköz legizgalmasabb és meleg emberi viszonyok falujának tartotta, melynek lakóit „mély érzelmi kapcsolat fűzi össze". [...] „Nyolcszáz lélek párját ritkító kulturális tevékenységet végez. Iskolájának nevelő munkája eszményi." – írta Sarjadás, Sárközi élmények és utazások című könyvében. (Szépirodalmi Kiadó, 1963, 191, 182.)

Kunszabó Ferenc közel tíz év múlva járt a faluban. Azt vizsgálta, akárcsak a többi sárközi faluban, „hogyan tagolódott be az ország parasztsága az 1945-tel kezdődő társadalmi-gazdasági rendbe". (Sárköz, Magyarország felfedezése könyvsorozat, Szépirodalmi Kiadó, 1972.)

A szociográfus tíz év múlva tekint vissza, milyen helyzetet rögzíthetett 1970-ben: „Az akkor 781 lakosú község tanácsát Decsre vitték, a szövetkezetet viszont a várdombival egyesítették [...] a község lakosainak árufelvásárló, értékesítő és beszerző szövetkezetét (Áfész) Bátaszékre helyezték. A mintaszerűen működő iskola felső tagozatát megszüntették, amivel a 10–14 éves gyerekeket buszra kényszerítették. Mindezek következtében a község hivatalos élete meghalt, a közélet mélypontjára süllyedt." (Makacs maradandóság, Magvető Kiadó, 1982, 132. p.)

A település jövőjét illetően két köztiszteletben álló lakója is borúlátó: Ács Mihály: „... ez egy haldokló község. Fiatal nem marad meg egy ideje. A népi együttes sincsen már meg, pedig az jól összehozta a falu apraját-nagyját. [...] A falu házainak kétharmadában idős emberpárok élnek. Sok az üres ház. A felszabadulás után? Akkor intenzíven fejlődött a község, megépült mindenhol a betonjárda... hamar kiépítették a vízvezeték-hálózatot... A kulturális és sportélet is virágzott egészen a 70-es évek elejéig. Szép közösségi életünk volt ... Nézetem szerint elnéptelenedik ez a község... szemetesek az árkok, még a templom elé is ürítettek szemetet..."

Gergely János: „Az iskola elköltözése után indult meg az elvándorlás. Előtte igen nagyhírű község volt ez... Az újévi istentiszteleten hallottam, hogy 1984-ben 17-en haltak meg, s csak négy gyerek született... Én bízom benne, hogy visszatérnek [a fiatalok]. A múlt évben 3 szekszárdi család vett itt házat, most innen járnak a városba dolgozni." (Tolna Megyei Népújság, 1985. február16. 4.)

Mi történt itt az évszázad utolsó évtizedében, amikor elkezdődött a nagy emberi átalakulás színjátékának következő felvonása? Milyen helyi konfliktusok keletkeztek, milyen remények ébredtek, és lohadtak le? Milyen lehetőségek nyíltak? Miképpen tanulta újra a település azt, amit már elfelejtett: önmaga kormányzását? Milyenek voltak az útkeresés kínjai? Hogyan lett a rendszerváltozás megújító lehetőségeivel élő Sárpilis az új rendszer „állatorvosi lova"? (Új Magyarország, 1992. június 30–július 3.) Egyáltalán és röviden: milyen volt helyben a magyar rendszerváltás? Ezekre a kérdésekre A mi falunk Sárpilis című szociográfiámban igyekeztem válaszolni. (In: Gyönyörű a szibériai erdő, Pro Pannonia Kiadó, 2005, 182.)

5 Oláh Márta (1964–2012) gyöngyfűző népi iparművész, Király Zsiga-díjas, a Népművészet Ifjú Mestere. Felnőtt fejjel tanulta meg a gyöngyfűzést Oláh Éva decsi népi iparművésztől. (Balázs Kovács Sándor jegyzete)